

Bokomtaler

Guro Ødegård, Jill Loga, Kari Steen-Johnsen og Bodil Ravneberg (2014): *Fellesskap og forskjellighet – Integrasjon og nettverksbygging i flerkulturelle lokalsamfunn*. Abstrakt forlag. 200 s.

Anmeldt av Ingar Brattbakk

De fire erfarne forskerne Guro Ødegård, Jill Loga, Kari Steen-Johnsen og Bodil Ravneberg leverer i boka *Fellesskap og forskjellighet* en innsiktsfull analyse av hvordan integrering av etniske minoriteter finner sted, eller uteblir, i frivillige organisasjoner i fire flerkulturelle lokalsamfunn i fire norske storbyer. Boka bygger på studier gjort i regi av *Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor* som Institutt for samfunnsforskning og UNI Research Rokkansenteret står bak, finansiert av flere departementer med Kulturdepartementet som koordinator.

Integrering er et politisk og normativt minefelt, og boka er et viktig tilskudd til øvrige forskningsbidrag på feltet når den inviterer til en dypere og empirisk basert analyse av hvordan integrering faktisk foregår i foreningslivet i noen utvalgte lokalsamfunn. Den tar utgangspunkt i et velkjent spenningsfelt når det gjelder hvordan innvandrere finner sin plass i det norske samfunnet: I hvilken grad bidrar frivillige organisasjoner til integrasjon eller segregasjon? Forfatterne forstår integrasjon ”som en toveisprosess hvor majoritet og minoritet tilpasser seg hverandre og hvor det åpnes for en viss verdipluralisme gjennom tilrettelegging av flere ulike kulturer i utformingen og organiseringen av samfunnsinstitusjoner” (side 12). De er særlig opptatt av følgende to spørsmål: Hvilke mekanismer hemmer og fremmer integrasjon i sivilsamfunnet, og hvilken rolle spiller ulike foreningstyper? Disse spørsmålene fremstår som særlig aktuelle i en norsk kontekst hvor organisasjonsdeltakelsen i den etnisk norske delen av befolkningen er svært høy, mens den blant innvandrere er lav i det tradisjonelle foreningslivet (les etablerte ”norske” organisasjoner) og høy i etnisk- og religiøst baserte foreninger.

Fokuset på sivilsamfunnets rolle er også kjærkomment fordi arbeidslinja – integrering gjennom arbeid – står så sterkt i Norge, og forfatterne argumenterer overbevisende for hvorfor foreningslivet er, og kan være, en viktig integrasjonsarena, og underbygger dette godt gjennom de empiriske funnene. Samtidig er tillitsnivået i det norske samfunnet høyt, og forfatterne gjør gode analyser av hvordan disse faktorene samlet sett kan føre til at økt innvandring gir spenninger i sivilsamfunnet knyttet til ekskludering gjennom medlemskapsmodellen, utviklingen av parallelle foreningsliv og konflikter relatert til kulturelle og religiøse praksiser.

Boka er grundig og reflektert, med god veksling mellom empiriske dypdykk og teoretisk abstraksjon, som fremstår som lett tilgjengelig. Hovedgrepet består i å studere hvordan de frivillige organisasjonene i de fire utvalgte lokalsamfunnene jobber med mangfold og integrering og hvordan myndighetene på ulike nivåer fungerer, eller ikke fungerer, som tilretteleggere for at frivillige organisasjoner skal bli gode integrasjonsarenaer.

Den viktigste linsen studieobjektet sees igjennom er teorien om sosial kapital som, i tråd med Putnam (2000), vektlegger foreningslivets betydning som arena for tillitsskapende sosiale nettverk samt hvilke betingelser som bidrar til at integrering kan finne sted. Fokuset skarpstilles ved hjelp av Putnams skille mellom sosial kapital forstått som *sammenbindende* (bonding), dvs. nettverk av individer som deler viktige kjennetegn, og som *brobyggende* (bridging), dvs. nettverk som kobler sammen individer på tvers av forskjellighet. Et viktig funn er at de to formene for kapital ikke trenger å stå i motstrid til hverandre, men at sammenbindende sosial kapital ofte er en forutsetning for den brobyggende – mange trenger en trygg tilhørighet blant likesinnede før man orienterer seg mot dem som oppleves som mer ulike seg selv. Samtidig påpekes det at den brobyggende sosiale kapitalen ofte ikke kommer av seg selv. Den er mer krevende å få til og noen foreninger forblir introverte og isolerte. På dette punktet kan man for øvrig spørre seg om boka ville ha tilført mer om en av de store muslimske menighetene i Oslo – som får mye oppmerksomhet i den offentlige debatten – var innlemmet.

Forfatterne betoner på interessant vis hvordan de forskjellige typene av organisasjoner kan spille en viktig rolle for innvandrere med ulike ressurser, og i ulike faser av den enkelte innvandrers integreringsprosess. De humanitære organisasjonene og de etnisk- og religiøst baserte foreningene med tette sosiale nettverk kan være avgjørende i startfasen som *port of entries*, mens de mer åpne og brobyggende organisasjonene ofte øker sin betydning og får en viktigere

funksjon som springbrett inn i det nye samfunnet i takt med botiden og ønsket om en bredere orientering.

I tillegg til begrepsparet *sammenbindende* og *brobyggende* sosial kapital introduseres *lenkende* sosial kapital (linking) (jf. Woolcock 1998) som handler om institusjonell tillit eller tillitsfulle relasjoner mellom aktører i ulike autoritets- eller maktposisjoner. Denne linsen benyttes når forskerne zoomer inn på relasjonene mellom foreningslivet og myndighetene. En sentral konklusjon her er at det er mye å hente på at kommunen tar en mer aktiv og tydelig rolle i å tilføre ressurser og flerkulturell kompetanse for å støtte de frivillige organisasjonene, og i å koble sammen ulike lokale foreninger. Samtidig må en slik aktiv offentlig rolle balanseres med en varhet overfor foreningenes egenart, indre selvstyre og hvilke behov de selv ser for å styrke integrasjonen gjennom sin virksomhet. Områdeløftet på Veitvet i Oslo, i regi av Groruddalssatsingen og Husbanken, trekkes fram som et vellykket eksempel på offentlige myndigheters rolle for å styrke de lokale grasrotorganisasjonene, bidra til at de samarbeider, drar i samme retning og avklarer roller seg imellom.

Etter introduksjonskapitlet og det påfølgende kapitlet som presenterer de teoretiske perspektivene følger tre analysekapitler som er bygd opp rundt en inndeling av frivillige organisasjoner i de tre kategoriene *tradisjonelle organisasjoner* (i hovedsak eksemplifisert gjennom humanitære organisasjoner og idrettslag), *innvandrerbaserte foreninger* og *religiøse menigheter*. Innenfor disse tre hovedgruppene gjøres det ytterligere nyanseringer, for eksempel mellom medlemskapsbaserte fritidsorganisasjoner og hjelpeorganisasjoner. Disse presiseringene av ulike typer organisasjoner i den rike foreningsfloraen i Norge er nyttig. Mangfoldet og kompleksiteten favnes godt, og bidrar til nyanserte analyser av deres ulike roller, potensial og utfordringer. Blant annet påpekes organisasjonenes muligheter for både å være inkluderende og bygge tillit for noen, men også å ekskludere og skape mistillit for andre.

Dernest kommer et kapittel om hvordan integrasjonspolitikken og myndighetenes rolle som tilretteleggere, nasjonalt og lokalt, fungerer i praksis internt i de lokale foreningene og i samspillet mellom dem på lokalt nivå. I alle disse kapitlene rammes de lokale casene godt inn gjennom forfatterens oversikt over det norske forskningsfeltet på sivilsamfunnet, deres kunnskap om integrasjonspolitikken og frivillig sektor i Norge og sideblikk til andre land.

Bokas hovedfokus retter seg mot integrasjon og nettverksbygging i frivillige organisasjoner i *lokalsamfunn*, og flere steder påpekes betydningen av å

studere dette lokalt. Mange gode argumenter anføres innledningsvis for at et slikt lokalsamfunnsperspektiv er viktig og gjennom empiri og analyser tydeliggjøres den lokale forankringen som nødvendig: Nærmiljøet er en viktig arena i sivilsamfunnet og de fleste organisasjonene har en lokal tilhørighet.

Mange organisasjoner – også blant dem som studeres her – har imidlertid en orientering som enten går utover nærmiljøet eller er mer eller mindre helt løsrevet fra det. Lokalsamfunnsperspektivet har mindre relevans for de organisasjonene som rekrutterer medlemmer fra hele byen eller regionen. Dette berøres delvis i analysen av noen av organisasjonene i sentrumsbydelen Møhlenpris i Bergen, men det kunne gjerne vært reflektert og tematisert i større grad i samtlige case. Hvilken betydning for sosialt nettverk har det om beboerne i et område i hovedsak deltar i organisasjoner i eller utenfor nærmiljøet? Og hva gjør det med lokalsamfunnet om det huser organisasjoner som tiltrekker seg mange deltakere fra andre steder?

Disse spørsmålene er nært knyttet til forståelsen av stedet og dets sosiale og fysiske struktur, og områdets lokalisering i byen. På tross av at boka anlegger et lokalsamfunnsperspektiv, løftes disse problemstillingene i liten grad, noe forfatterne også selv er inne på i avslutningskapitlet (side 172). Hva betyr den urbane konteksten? Og hvilke trekk ved ulike urbane kontekster har betydning for sosiale nettverk og frivillige organisasjoner? På hvilke måter kan trekk ved den sentrale beliggenheten til Møhlenpris i Bergen ha betydning som skiller seg fra den sub-urbane konteksten til drabantby-casene Veitvet i Oslo, Saupstad i Trondheim og til dels Fjell i Drammen? Et mer helhetlig perspektiv på lokalsamfunnet samt de mer uformelle sosiale nettverkene og naboskapet kunne supplert det rike bildet forfatterne tegner av organisasjonslivet. En idé for neste bok?

Forfatterne sier de henvender seg til praktikere som jobber med integrasjon og mangfold i det frivillige Norge og på ulike nivåer i forvaltningen, og til utdanningsinstitusjoner og studenter. Jeg tror boka treffer disse målgruppene godt. For praktikere gir den en bakgrunn av refleksjon og forståelse for hva integrasjon gjennom foreningslivet dreier seg om som vil kunne utgjøre en forskjell i det konkrete arbeidet. Samtidig finner man mer konkrete erfaringer og eksempler på metoder og arbeidsmåter som vil være direkte matnyttige.

Jeg har lært mye av å lese boka. Jeg fikk en bedre forståelse av potensialet og barrierene for integrasjon i frivillige organisasjoner av ulike slag. Den gav også innsikt i hvordan hindringene kan overvinnes gjennom ulike strategier både internt i organisasjonene, i samspillet mellom dem og gjennom at lokale

myndigheder inntar en rolle som balanserer et aktivt engasjement med følsomhet for foreningenes egenart og indre demokrati.

Referanser

- Putnam, R.D. (2000). *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. New York: Simon and Shuster.
- Woolcock, M. (1998). Social capital and economic development: Toward a theoretical synthesis and policy framework. *Theory and Society*, 27(2), 151–208.

Olav Korsnes, Marianne Nordli Hansen og Johs. Hjellbrekke (red.) (2014). *Elite og klasse i et egalitært samfunn*. Universitetsforlaget. 267 s.

Anmeldt af Jakob Skjøtt-Larsen

En interesse for elitebegrebet og for studiet af de øverste lag af samfundet ser ud til at brede sig inden for sociologien. I Danmark er overklassen og eliterne kommet under skærpet tilsyn i udgivelser som *klassekamp fra oven* (Olsen et al. 2014) og *Magteliten – Hvordan 423 danskere styrer landet* (Bernsen, Ellersgaard og Larsen 2015). I England har et omfattende studie af klassesamfundet udført i samarbejde med BBC sat fokus på nye former for klasseskel i Storbritannien, men også på betydningen af en lille elite som ”i kraft af deres økonomiske fordele adskiller sig væsentligt fra de øvrige klasser” (Savage et al. 2013: 27). Den, der lever skjult, lever godt, siges det. Med udgivelsen af antologien *Elite og klasse i et egalitært samfunn*, er der nu leveret et væsentligt bidrag til også at synliggøre de øverste lag i det norske samfund.

Forfatterne har ikke ønsket sig at skrive en bog om klasse- og eliteteorier, hvilket må siges at lykkedes. Fælles for alle bidragene er i hvert fald en stærk empirisk forankring. Den franske sociolog Pierre Bourdieu er en gennemgående figur i alle bidragene, men ellers er den teoretiske diskussion af klasse- og eliteteori begrænset til et par sider i det indledende kapitel, skrevet af Olav Korsnes, samt til kapitel 2. I kapitel 2 kobler Marianne Nordli Hansen, Patrick Lie Andersen, Magne Flemmen og Jørn Ljunggren således de teoretiske perspektiver direkte til udviklingen af det klasseskema, som en række af